

**ПАРАЎНАЛЬНЫЯ КАНСТРУКЦЫІ Ў ЗБОРНІКУ  
Р. БАРАДУЛІНА «ВЫБРАНЫЯ ТВОРЫ Ў ІІ Т.»:  
ФУНКЦЫЯНАЛЬНЫ АСПЕКТ**

У сучаснай лінгвістыцы ўсё большае распаўсюджанне знаходзіць даследаванне стылістыкі мовы.

Вывучэнне мовы твораў мастака слова з'яўляецца надзвычай актуальнай і неабходнай задачай для моваведаў, і сёння яно не можа быць плённым і ўсебаковым, калі інтарэсы навукоўцаў розных галін вызначаюцца пэўнымі «межамі».

З'яўляюцца новыя напрамкі стылістычнага вывучэння моўнага матэрыялу. Ва ўсіх напрамках асноўнае месца займае праблема славесных сродкаў вобразнасці.

Да ліку славесных сродкаў вобразнасці належыць троп. Адным з самых распаўсюджаных відаў тропаў, які шматгранна выкарыстоўваецца носбітамі мовы ў вуснай і пісьмовай форме, у пазнавальнай і эстэтычнай, ацэначнай і арганізацыйнай функцыях, з'яўляецца параўнанне. Параўнанне — такое супастаўленне двух прадметаў, з'яў або паняццяў, у выніку якога сутнасць аднаго з іх тлумачыцца праз сутнасць другога. Параўнанне дапамагае зрабіць паэтычны малюнак па-мастацку дакладным, наглядным, жывапісным. У параўнанні выяўляецца мастакоўская своеасаблівасць паэта, яго стаўленне да таго, што адлюстроўваецца ў творы.

У паэзіі Рыгора Барадуліна параўнанне — адзін з самых ужывальных тропаў, а таму іх аналіз паводле тыпаў, месца і ролі ў мове паэта дазваляе выявіць адметнасць гэтага мастацкага прыёму ў сістэме вобразных сродкаў паэта і разам з тым даць уяўленне аб індывідуальнасці стылю мастака і яго светаўспрыманні, светабачанні, паколькі параўнанне з'яўляецца носбітам інфармацыі, з аднаго боку, аб адметнасці паэтычнай працы, а з другога — аб уяўленнях паэта пра свет, аб канкрэтна-пачуццёвым адлюстраванні ім рэчаіснасці пэўнага часу. Мова твораў паэта прадстаўлена рознымі спосабамі выражэння параўнанняў.

Рыгор Барадулін пераважна ўжывае параўнанне, якое ўводзіцца з дапамогай параўнальнага злучніка і складаецца часцей з аднаго слова:

«як» і *параўноўвае*: а) прадметы: Трымаўся ў небе, як жаўрук [13, с. 385]; б) дзеянні: Беларусь захлынула й цябе, // Як замова [13, с. 309]; в) прыкметы: Яна зямная, як сенажаць [13, с. 371]; г) спосаб дзеяння: Асенні дождж, // Як півавар [13, с. 272];

«бы», «быццам» і *параўноўвае*: а) прадметы: Бярэ, быццам рыбіну, за жабракі [13, с. 352]; б) прыкметы: Пацісну я кукусу ў шрамах, // бы ў разорах... [13, с. 50]; в) дзеянні: У адчаі траска сківіцы, // быццам рукі, заломвае [13, с. 168];

«нібы» і *параўноўвае*: а) прадметы: Нібы касманаўт, у кабіне шклянёй // Стаю спіной да застылых клёнаў [13, с. 118]; б) дзеянні: Дуб стаіць, // Нібы Кашчэй Кашчавы [13, с. 252]; в) спосаб дзеяння: І певень у нечым двары, // Нібы да вайны, пяе [13, с. 225]; г) прыкметы: І, нібы бурштын, // Прасвечвала // праменне іскрысты мёд [13, с. 282]; г) дзеянні: Настрою б не ўрачы // твайго, нібы прыбою... [13, с. 393];

«нібыта» і *параўноўвае*: а) прадметы: Нібыта Жанна Д'арк, // Бяроза гарыць на полымным кастры [13, с. 251]; б) прыкметы: Адзін салдат з блакітнымі вачмі, // Нібыта у таты... [13, с. 52];

«што» і *параўноўвае*: а) прадметы: Бархан, што века [13, с. 366].

Ужываюцца ў вершах Р. Барадуліна і бяззлучнікавыя параўнанні. Выкарыстоўваецца значная колькасць параўнанняў у творным склоне (творны параўнання): Залез на дрэва – // ўніз ляціш, // Бяроза выгнецца дугою [13, с. 57];

У вершах Р. Барадуліна выяўлена вялікая колькасць параўнанняў на ўзроўні словазлучэння.

Можна вылучыць некалькі мадэляў такіх параўнальных словазлучэнняў:

а) «як + якасны прыметнік + назоўнік»: Я прывідам прыйду, // Але такім ласкавым, // Як радасны ўспамін, // Як ціхі напамін [13, с. 387];

б) «як + прыналежны прыметнік + назоўнік»: Што мне, як імя ўласнае, блізкая і знаёмая... [13, с. 138];

в) «як + адносны прыметнік + назоўнік»: Як метафары няўлоўныя, // Сніцця, філалагіні [13, с. 382]; Святлею, як зімовы сад [13, с. 400]

г) «як + адносны прыметнік + займеннік + назоўнік»: Хай мяне блаславаць у нябыт, // Як свайго шалапутнага хрэсніка, // І яго Яснавокасць блакіт... [13, с. 225];

д) «як + дзеепрыметнік + прыметнік + дзеепрыметнік»: Як пахлахівым дзіцём устрывожаным // Хмель каля вольхі абвіўся вакол, // Як у бары, бы маленькія вожыкі, // Шыпшкі хваёвыя усыпалі дол... [13, с. 113];

е) «як + назоўнік + назоўнік»: Ласка твая, // як праз пальцы ручай [13, с. 395];

ж) «як + дзеепрыметнік + назоўнік»: І рэха хрыпіць, як бом пагбаны... [13, с. 372];

з) «як + назоўнік + прыметнік + назоўнік»: Вы світаеце, як ма-каўкі // Летуценнага сабора [13, с. 383];

і) «як + займеннік + назоўнік»: Гады – як тыя госці [13, с. 316];

к) «як + займеннік + назоўнік + назоўнік»: Калі Тайфун // Лапчыў нас, як барсук дзяцей сваіх [13, с. 286];

л) «як + прыслоўе + прыналежны прыметнік + назоўнік»: Зрабілася ад ліўняў і ад сонца // Якраз як сівагракава крыло... [13, с. 132];

м) «як + парадкавы лічэбнік + адносны прыметнік + назоўнік»: І звонкія ногі студзіць трава, // Як дзве асмужаныя сасёнкі [1, с. 133];

н) «як + разгорнутае словазлучэнне»: Як вясновы гром раллю – // Абудзі! – да руні. // Ласку дай, // Як ліст галлю [13, с. 400].

Выкарыстоўвае Рыгор Барадулін у зборніку «Выбраныя творы ў II тамах» і даданыя параўнальныя складаназалежныя ска-зы. Яны паясняюць «змест галоўнага сказа шляхам параўнанняў, заснаваных на якіх-небудзь асацыяцыях» [12, с. 351]. У адрознен-не ад параўнальных зваротаў даданая параўнальная частка нясе нейкае паведамленне і мае большыя магчымасці ў выражэнні розных адносін.

Параўнальныя канструкцыі таксама з'яўляюцца сродкамі стварэння вобразнасці. Яны належыць да ліку славесных сродкаў вобразнасці. Параўнанне шырока выкарыстоўваецца і ў вуснай, і ў пісьмовай мове, яно выконвае пазнавальную, эстэтычную, ацэначную і арганізацыйную функцыі.

Пры апісанні прыроды аўтар выкарыстоўвае параўнанні, якія звязаны з жыццём і побытам галоўных герояў: *І стаяць, нібы сіроты, // Новенькія калаўроты* [13, с. 46];

Калі гаварыць у цэлым, то параўнанні, ужытыя пры апісан-ні прыроды, ствараюць настрой замілаванасці, пяшчоты, смутку і захаплення. Яны выконваюць эстэтычную і апісальную функ-цыі: *Ласкавы, мяккі мох // Нячутна лёг, // Нібы сняжынак зорачкі зялёныя* [13, с. 32];

Жыццё і побыт людзей аўтар параўноўвае са з'явамі прыро-ды: *...дзе // паляны заснежаныя, // дзе, // як бежанцы, // як пагар-эльцы, // асіны, // ад холоду сінія...* [13, с. 80]

А таксама адны рэаліі жыцця параўноўваюцца з другімі, па-добнымі: *Зноў піла пад пахаю ў чахле, // Бы ў футляры скрыпка* [13, с. 54];

Параўнанні ў зборніку Р. Барадуліна выконваюць важную ролю таксама як сродкі сацыяльнай і псіхалагічнай характарыстыкі герояў, апісання іх характараў, абмалёўкі звычаяў, іх света-сузірання ў цэлым. Вось, напрыклад, якімі трапнымі параўнаннямі паэт характарызуе сваіх герояў: *Здавалася, паглядзь яе рукой – // Яна, як кот, пачне мурчэць і мяўкаць* [13, с. 53].

Часта выкарыстоўвае Р. Барадулін параўнанні для апісання знешняга выгляду герояў: *І яблынькаю маладой // Стаіш ты з першай завяззю...* [13, с. 111];

Наогул жа параўнальныя канструкцыі — гэта вельмі яркія паэтычныя сродкі вобразнасці. Рыгор Барадулін карыстаецца ім амаль у кожным радку.

Вялікія выяўленчыя магчымасці набываюць ў зборніку Рыгора Барадуліна параўнальныя канструкцыі. З іх дапамогай дасягаецца трапная характарыстыка прадметаў, з'яў рэчаіснасці, ствараюцца яркія і запамінальныя вобразы. Самым распаўсюджаным спосабам рэалізацыі параўнальных канструкцый у I томе з'яўляецца вобразны параўнальны зварот, які ўводзіцца ў тэкст з дапамогай злучнікаў *як, нібы, быццам, бы, нібыта*. Параўнанні розныя па структуры (на ўзроўні слова, словазлучэння і сказа), па сваіх функцыях, па мэце ўжывання. Найбольш распаўсюджаны параўнанні на ўзроўні слова. Найбольш прадуктыўным тыпам з'яўляецца ўвядзенне параўнанняў з дапамогай злучніка *як* (на ўзроўні слова і словазлучэння) і што (на ўзроўні сказа). Яны — неад'емная частка зборніка Р. Барадуліна. Розныя паводле структуры тыпы параўнальных канструкцый, закліканы ў паэта ствараць вобразы, выклікаць нечаканыя асацыяцыі, нетыповае ўяўленне. Паводле семантыкі параўнанні адлюстроўваюць жыццё чалавека, а таму з'яўляюцца люстрам яго светаўспрымання, светабачання, заснаванага на канкрэтных рэчавых асацыяцыях.

Рыгор Барадулін у сваіх вершах:

а) нежывыя рэаліі параўноўвае з жывымі істотамі: *Рацэ, як рыбаку старому, сніцца // Прыцмок саміны, тылы лёд ліня* [13, с. 126];

б) жывыя істоты параўноўвае з нежывымі: *...Глядзеў малы, як яблык з-пад лістка* [13, с. 131];

в) жывыя рэаліі з жывымі: *Скача, як буслянятка, хлопчык* [13, с. 114]; Такія параўнанні выконваюць азначальную функцыю.

Такім чынам, зыходзячы з ужытых аўтарам параўнанняў, можна меркаваць і аб светапоглядзе Рыгора Барадуліна. Так, можна ўбачыць, што ў абмалёўцы характараў сваіх герояў, іх

дзеянняў, паўсядзённых клопатаў аўтар не апошнюю ролю надае параўнанню. І таму, што аўтар добра ведае гэта жыццё, праякое піша, атрымліваюцца менавіта такія, а не інакшыя трапныя, дакладныя параўнанні.

Параўнальныя канструкцыі даюць магчымасць ярчэй і наглядней ахарактарызаваць прадмет (дзеянне) ці яго прымету,носяць вобразны характар і выражаюць разнастайныя значэнні. Яны шырока выкарыстоўваюцца ў лірыцы Р. Барадуліна як выразны эмацыянальна-экспрэсіўны сродак.

УДК 14

**В. В. Зайцева**

учащаяся 10 класса

Науч. рук. — учитель русского языка и литературы *Т. Н. Фисюк*

Государственное учреждение образования

«Средняя школа № 31 г. Могилёва»

## **РЕЧЬ СОВРЕМЕННОГО ПОДРОСТКА**

Язык — необходимое условие существования и развития общества, это элемент его духовной культуры. В процессе воспитания, социализации человек овладевает и культурой общения. На уроках русского языка и русской литературы мы говорим о богатстве и красоте нашего языка. В повседневной жизни получается обратное. Возникает закономерный вопрос: почему сегодня молодёжь предпочитает новую форму общения, пренебрегая нормами современного русского языка? Используя в своей речи сленговые слова, подросток перестаёт понимать современный русский язык и, как результат, происходит снижение речевой культуры.

**Цель:** изучение языка современного подростка.

Посещая различные сайты, общаясь в сети Интернет, разговаривая со своими одноклассниками, я пришла к выводу, что наша речь страдает от уличного и сетевого сленга. Подростки и молодёжь мало читают, их полностью захватили гаджеты.

Что же такое сленг? Сленг (от англ. Slang) — набор особых слов или новых значений уже существующих слов, употребляемых в различных человеческих объединениях (профессиональных, общественных, возрастных и иных групп).